

Státního ústavu pro kontrolu léčiv a je vázáno na určité **odborné předpoklady** podle lékového práva.²⁰⁶ Živnosti viz podobně výše.

8.

Soukromoprávní postavení přírodních léčitelů

Připomeňme si, že přírodní léčitel – i bez legální definice svého povolání – požívá podle občanského zákoníku přísné soukromoprávní postavení **odborníka** (§ 5 odst. 1), **podnikatele** (§ 420 a násl.) jakož i **poskytovatele péče o zdraví**, popř. i obdobně o dobrou pohodu (§ 2636 a násl.).

Léčitelovo porušení smluvní povinnosti obsažené ve smlouvou založeném závazku zakládá nový závazek, a to **deliktní závazek ze škody porušením smluvní povinnosti i bez zavinění přírodního léčitele**; tzn. právně **objektivně** neboli **přísně** (§ 2913 odst. 1 o. z.). Osvobozovací důvody na straně škůdce jsou rovněž přísné; viz překážku *vis maior* (§ 2913 odst. 2 věta první). V našem případě je ale podstatné, že liberačním důvodem **není překážka** plnění závazku, která vznikla z léčitelových **osobních poměrů** (§ 2913 odst. 2 in fine). Ztrátu nebo oslabení zvláštních osobních schopností léčitelových tak lze brát za překážku vzniklou **pouze** z osobních poměrů léčitele; tudíž nezprošťující léčitelovy povinnosti k náhradě škody spočívající například v zákazníkem vynaložených cestovních výlohách. Nutno přitom uvážit i léčitelovo soukromoprávní postavení **odborníka** podle § 5 odst. 1 o. z., tj. jeho schopnost odborné péče. Srov. k tomu zánik závazku v důsledku následné nemožnosti plnění (§ 2006 a násl. o. z.), kdy objektivní nemožnost plnění prokazuje dlužník, tj. léčitel. Léčitelový výkon přitom bývá v praxi spojen zpravidla s jeho osobním plněním.

Vedle toho může mít přírodní léčitel soukromoprávní postavení **dlužníka** ohledně deliktního závazku k **odčinění nemajetkové újmy na zdraví** (§ 2958 a násl. o. z.) či **deliktního závazku škody** (majetkové újmy) **způsobené informací nebo radou** (§ 2950), pokud by k ta-

²⁰⁶ Příkladem výroby léčivých přípravků přírodním léčitelem by mohla být malovýroba některých tradičních rostlinných léčivých přípravků v lékové formě léčivých čajů určených k prodeji ve vlastní provozovně, jestliže by se jednalo o léčivé přípravky vyhrazené k mimolékárenskému prodeji.

kovým újmám jeho činností došlo.²⁰⁷ V těchto případech půjde o **delikty způsobené porušením zákona**, jmenovitě občanského zákoníku, které jsou založeny na **vyvratitelné domněnce nedbalostního zavinění** v kvalifikované skutkové podstatě týkající se škůdce zvláštních (nikoli průměrných) **vlastností**. Léčitel by se tak musel **vyvinít** důkazem toho, že **uplatnil své zvláštní vlastnosti** spočívající ve zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti (§ 2912 odst. 2); viz péči řádného odborníka a postavení odborníka vůbec. Jednání bez odborné péče jde k **tíži odborníka** (§ 5 odst. 1 o. z.).

Přírodního léčitele může soukromoprávně stíhat i **povinnost** obsažená v **deliktním závazku k náhradě nákladů**, založeném zákonem o veřejném zdravotním pojištění (§ 55 odst. 1 zák. č. 48/1997 Sb.); viz „náhradu nákladů na hrazené zdravotní služby vynaložených v důsledku protiprávního jednání“ léčitele anebo třeba lékaře, duchovního či kohokoli jiného „*vůči pojištěnci*“. V praxi půjde o spíše nedbalostně zaviněné případy, kdy by přírodní léčitel – navíc v rozporu s etikou svého povolání – kupříkladu odrazoval svého zákazníka od přijímání určité zdravotní služby na trhu podle zdravotnického práva, ačkoli by poskytnutí této služby, resp. zákroku bylo vzhledem ke stavu zdraví zákazníka nutné, resp. nenahraditelné; viz některé případy pokročilých život ohrožujících nemocí, úrazy nebo urgentní stavy apod. Úhrada zdravotních služeb z veřejného zdravotního pojištění by v těchto případech mohla představovat **zvýšené náklady** zdravotních pojišťoven. V praxi ale nepůjde jen o odrazování nemocného od přijímání zdravotních služeb jako takových, například z důvodů světonázorových nebo náboženských, ale například i o nastolení jen chvilkového zlepšení zdravotního stavu s promeškáním vhodné doby podle okolností účinného lékařského zákroku; dále o vadné rozpoznání choroby, vadné výživové či jiné doporučení apod. Tedy o léčitelské a podobně lékařské či jiné skutky,

²⁰⁷ **Právně vadné** je tvrzení biofyzika Mornsteina, že „Od graduovaných lékařů se lidoví léčitelé mimo jiných drobností liší tím, že za výsledky svého působení nenesou prakticky žádnou odpovědnost.“ Cit. dle MORNSTEIN, V. *A přece se netočí. Podvody, léčitelé, šarlatáni a šejdířský byznys v kostce*. Praha: Klika 2012, s. 120. O deliktní závazek, resp. odpovědnost léčitele za škodu na zdraví se jednalo i za dříve platného občanského zákoníku z roku 1964, tj. s účinností před 1. lednem 2014; viz též ZEMAN, J. Nad právní problematikou léčitelů. *Zpravodaj Sisyfos*, 1998, č. 2.

které by ve svém důsledku, tj. při zákaznickově zachování se podle nich důvěřujíc v odbornost, přivodily zvýšené anebo vůbec vzniklé finanční náklady zatěžující fondy veřejného zdravotní pojištění, jež by jinak nebyly bývaly zatíženy anebo nikoli tolik; například při podle okolností včasném a nenahraditelném lékařském zákroku bez nutnosti další či zvýšené zdravotní péče. Srov. též **oznamovací povinnost** poskytovatelů zdravotních služeb vůči příslušné zdravotní pojišťovně, pokud by měli „důvodné podezření“, že poškození zdraví pacienta, potažmo pojištěnce, bylo způsobeno **vadným plněním** přírodního léčitele nebo kýmkoli jiným, třeba jiným lékařem v soukromé praxi anebo duchovním, (§ 55 odst. 2 cit. zák. 48/1997 Sb.).

Žádný zákon ale **neukládá**, aby si přírodní léčitelé povinně sjednali **pojistné smlouvy** za účelem pojištění odpovědnosti za eventuální újmy. Sjednat takové pojištění ani nebývá na českém trhu většinou možné. Pojistitelé totiž obvykle nabízejí pojištění profesní odpovědnosti pouze pro případy povinného, tj. zákonem přikázaného pojištění. U dobrovolného pojištění se tak na trhu obvykle děje jen u některých státem veřejnoprávně regulovaných povolání. S tímto hospodářským problémem na trhu se ale potýkají i některá jiná povolání; např. rozhodci. Nejedná se ale o problém práva, nýbrž pojistného trhu.

9.

Právní ochrana zákazníků

Obchodní praktiky přírodních léčitelů jsou právně předurčeny **předpokladem poctivosti** ve smyslu občanského zákoníku (§ 7, též s ohledem na § 6 odst. 1 o. z.). **Objektivní právní zásada poctivosti** čili právní a zároveň morální hodnota patří mezi obecně uznané zásady spravedlnosti a práva neboli **vůdčí právní ideje**. Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého činu (§ 6 odst. 2 o. z.).

Z hlediska deliktního práva bývá námi sledované chování rovněž vyměřeno **deliktem nekalé obchodní praktiky**, zejména klamavého konání, klamavého opomenutí nebo agresivní obchodní praktiky podle § 4 a násl. *zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákazníci léčitelů bývají podobně jako pacienti **zvláště zranitelní**. Podle **spotřebitelského práva** tak tvoří „jednoznačně vymezenou skupinu

spotřebitelů“, kteří jsou určitou obchodní praktikou, službou či výrobkem, například tvrzeně působícím ochranným amuletem, **očekávatelně zvláště zranitelní** z důvodu duševní nebo fyzické slabosti, věku nebo důvěřivosti. Stačí si jen připomenout oslabení díky nemoci, zvláště za stavu dlouhodobé neúčinnosti kupříkladu zdravotních služeb na trhu u chronických nemocí. Mohlo by se jednat o použití obchodní praktiky, která by významně **zhoršila schopnost spotřebitele učinit informované rozhodnutí** o volbě způsobu či druhu péče o své zdraví, tj. o volbě služby, a tím by mohla podstatně **narušit ekonomické chování celé zvláště zranitelné skupiny** spotřebitelů. Rovněž tak by mohlo dojít k **nepatřičnému ovlivňování** využíváním silnější pozice přírodního léčitele vůči spotřebiteli s ohledem na významné **omezení jeho schopnosti učinit informované rozhodnutí**.

Dozorový orgán, tj. Česká obchodní inspekce, je oprávněn požadovat po přírodním léčiteli, aby ve správním řízení **prokázal správnost skutkových tvrzení** v souvislosti s obchodní praktikou, je-li takový požadavek přiměřený. Léčitel by tak musel prokázat například správnost svého obchodní prohlášení o počtu lidí vyléčených z rakoviny nebo jiné choroby určitou jím používanou léčebnou metodou apod. Pokud by k tomu nepředložil důkazy, například dispozitivně nevyložené záznamy o péči o zdraví podle § 2647 a násl. o. z., anebo by byly nedostatečné, kupříkladu pro nedostatek vypovídací hodnoty, považovala by se léčitelova **skutková tvrzení za nesprávná**, a to *ex lege*; tzn. **deliktní podle spotřebitelského práva** (§ 5c cit. zák. č. 634/1992 Sb.). Podobně to platí i pro lékaře v soukromé praxi, resp. pro všechny poskytovatele zdravotních služeb na trhu. Srov. např. zdravotní kosmetiku aj.

Přírodní léčitele stíhá zákonná **informační povinnost o mimosoudním řešení spotřebitelských sporů** (§ 14 cit. zák. č. 634/1992 Sb.). Věcně příslušným subjektem mimosoudního řešení těchto sporů je Česká obchodní inspekce, pokud by se spor mezi stranami nepodařilo urovnat přímo. Žádný jiný subjekt, který by byl úředně pověřen tímto způsobem řešení sporů, zde není. Základní, rámcová, **soukromoprávní pravidla** mimosoudního řešení spotřebitelských sporů jsou stanovena zákonem o ochraně spotřebitele. Procesní pravidla, rovněž soukromoprávní povahy, jakož i pravidla použitelná jako základ věcného řešení sporu, tzn. nejen právní předpisy, ale i zásady a kodexy chování aj., odvisí od pří-

slušného subjektu mimosoudního řešení sporu; tzn. od České obchodní inspekce.

V praxi ale neexistují žádná zvláštní pravidla pro mimosoudní řešení spotřebitelských sporů týkajících se služeb, popř. výrobků přírodních léčitelů. Setkávat se ovšem v praxi můžeme s pravidly (kodexy) chování přírodních léčitelů, které obsahují **morální závazky**, k jejichž dodržování při svých službách se přírodní léčitelé dobrovolně zavázali, popř. jejichž závaznost pro ně vyplývá z členství v některém profesním spolku; srov. § 1826 odst. 1 písm. e) o. z. a dále srov. spotřebitelské právo. Z větší části se jedná o přinejmenším nepřímo právně významné **etické kodexy** obsahující pravidla profesní etiky neboli deontologický řád.²⁰⁸

Dozor nad dodržováním povinností přírodního léčitele jakožto podnikatele podle **spotřebitelského práva**, například povinností informačních, vykonává Česká obchodní inspekce.

Možný konflikt mezi zákazníkem a přírodním léčitelem, který by v praxi nastal, lze také řešit postupem podle zákona o mediaci (zák. č. 202/2012 Sb.) za účelem dosažení **smírného řešení** konfliktu uzavřením **mediační dohody**. Jedná se obecný postup bez žádných zvláštností v našem případě.

Soukromoprávní postavení přírodního léčitele (i s jistými veřejno-právními přesahy) je tak **zásadně vyhovující**. Srovnatelné je s jinými povoláními a podnikáními na trhu služeb. Platí to i o soukromoprávním postavení druhé strany, tj. zákazníka čili spotřebitele.

Podobně to můžeme říci o krajním prostředku (*ultima ratio*), totiž o **odpovědnosti trestní**, pod níž lze léčitelem nebo lékařem či duchovním způsobené újmy podřadit bez nutnosti budoucího zavádění zvláštní trestněprávní kvalifikace. Srov. trestné činy proti životu a zdraví včetně nedbalostních činů ve smyslu trestního zákoníku, popř. trestný čin poškození cizích práv neboli tzv. nemajetkový podvod či trestný čin útisku aj.²⁰⁹

²⁰⁸ Viz např. *Etický kodex odborného terapeuta celostní medicíny* v rámci České asociace terapeutů, zde <http://terapeut.webgarden.cz/rubriky/eticky-kodex>, [cit. 2. 7. 2018]. Roku 1993 přijala valná hromada *České psychoenergetické společnosti Morální kodex léčitele*; viz BAŽANT, V. Co má umět léčitel? *Regenerace*, 2001, č. 9.

²⁰⁹ Zvláštní trestněprávní kvalifikace léčitelů se roku 2015 – zřejmě pod vlivem mediálního (tj. právně laického) ohlasu konkrétního neštěstí – domáhal ministr zdravot-

Legální **povinnost mlčenlivosti** je nutno dovozovat z ustanovení § 2650 o.z., který upravuje poskytnutí údajů o ošetřovaném **bez jeho souhlasu** pouze pro zákonem vymezené účely **vědeckého nebo statistického šetření**, a to v anonymizované podobě.

10.

Státní regulace reklamy

V praxi se běžně setkáváme se zadáváním reklam na činnosti přírodních léčitelů. Reklama patří mezi státem **veřejnoprávně** regulované služby podle zákona o regulaci reklamy (zák. č.40/1995 Sb.).²¹⁰ Zakázána je mj. reklama, která by představovala **nekalou obchodní praktiku** podle spotřebitelského práva; viz výše. Rovněž tak nesmí být reklama v rozporu s **dobrými mravy**, které zde zákon obsahově chápe široce i jako veřejnou morálku. V našem případě bychom mohli zmínit **reklamní zákaz prvků využívajících motivu strachu**, např. o zdraví nebo dokonce o život; viz § 2 odst. 3 cit. zák. Zvláštní veřejnoprávní režim je stanoven pro reklamu na humánní léčivé přípravky, a to i pro reklamu zaměřenou na širokou veřejnost, dále též pro reklamu na potraviny, včetně doplňků stravy. Významné je pravidlo, podobné spotřebitelskému právu, podle kterého může dozorující orgán, posuzující kupříkladu, zda se jedná o reklamu, která je nekalou obchodní praktikou, přiměřeně požadovat po přírodním léčiteli jako zadavateli reklamy **předložení dů-**

nictví (Němeček). Od počátku se jednalo o pokus zákonodárně-politicky zbytečný, protože trestní zákoník je v tomto směru vyhovující. Otázka event. důkazní nouze v konkrétním případě není věcí trestního zákoníku, nýbrž skutkovou. Srov. přitom **závazkovou povinnost záznamů péče o zdraví** podle § 2647 a násl. o.z. (ovšem dispozitivní dle § 1 odst. 2 o.z.). Z praxe jsou známy případy, kdy léčitelé tuto záznamovou povinnost plní a plnili ji i před nabytím účinnosti občanského zákoníku z roku 2012, tzn. i před 1. 1. 2014. Na druhé straně, trpícímu člověku se ale jedná hlavně o zbavení bolesti nebo alespoň o úlevu či o dožití v přiměřené kvalitě života nežli o „záznamy“. Ani ty však nelze podceňovat například z hlediska návaznosti nebo opakování služeb či jejich přezkumu apod.

²¹⁰ Původní znění zákona o regulaci reklamy z roku 1995 obsahovalo odlišný účelový výměr reklamy, jíž se rozuměl „*přesvědčovací proces, kterým jsou hledáni uživatelé zboží, služeb nebo jiných výkonů či hodnot prostřednictvím komunikačních médií.*“ (§ 1 odst. 1 zák. č. 40/1995 Sb. v původním znění). Definiční postižení reklamy jako „*přesvědčovacího procesu*“ a „*hledání*“ se jevilo jako výstižné.